

Jak vyzrát na čtenářskou gramotnost

Mgr. Pavlína Lišovská

Centrum dětského čtenářství
Knihovna pro děti a mládež

Knihovna Jiřího Mahena v Brně, příspěvková organizace

Statutární město Brno finančně podporuje Knihovnu Jiřího Mahena v Brně, příspěvkovou organizaci.

Cizí slovo - gramotnost

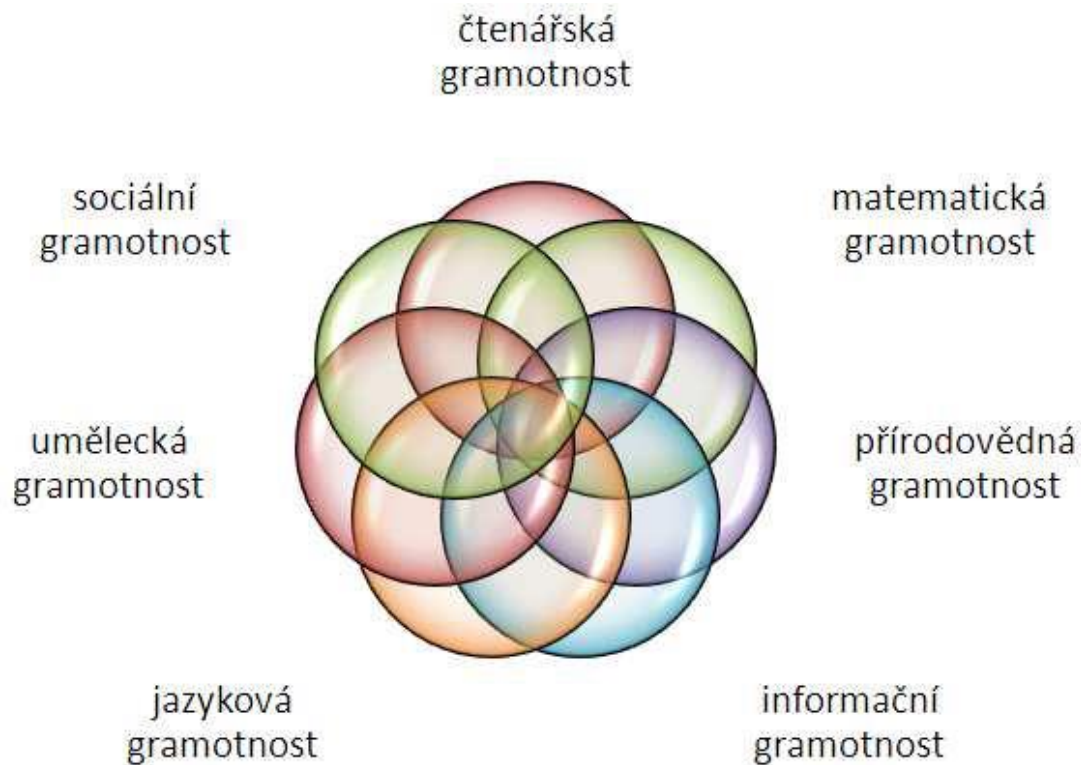
- **Funkční gramotnost**

- soubor dovedností potřebných k uplatnění ve společnosti
- podmíněna kulturně a společensky
- usnadňuje jedinci dosahovat svých cílů

- existují lidé, kteří zvládají čtení i psaní, ale nejsou schopni ve složitějším textu vyhledávat, ba dokonce hodnotit požadované informace → **funkční negramotnost** (analfabetismus)

- **složky FG**: textová, dokumentová a numerická

Statutární město Brno finančně podporuje Knihovnu Jiřího Mahena v Brně, příspěvkovou organizaci.

Etapy rozvoje FG

- **1. etapa spontánní G.** (MŠ, nápodoba)
- **2. etapa elementární G.** (1. třída ZŠ; nácvik čtení, psaní)
- **3. etapa základní G.** (počátek funkčního využívání G.)
- **4. etapa rozvinuté základní G.** (2. stupeň ZŠ, strategie)
- **5. etapa funkční G.** (samostatné využívání nabytých dovedností)

Příčiny funkční negramotnosti

- **1. socioekonomické důvody**
- **2. pedagogické příčiny**
  - předčítání z učebnic a memorování z paměti
  - opisování textu z tabule bez ohledu na porozumění přepsaného
    - diktát lektora/učitele
  - bez snahy zapojit učivo do souvislostí s jinými předměty, starším učivem

Čtenářská gramotnost

- zde není čtení chápáno jako schopnost přečíst text srozumitelně a rychle, ale využít jeho funkční charakter
  - čteme, abychom získali informace (rychle a pružně) a uměli je aplikovat v praxi (zpracovat je)
- ČG je nejdůležitější složka funkční gramotnosti
  - ČG je předpokladem pro rozvoj ostatních typů gramotnosti (sociální, matematické, jazykové, umělecké aj.)

Faktory ovlivňující ČG

- **1. vnitřní**
  - genetické predispozice
  - motivace
  - zájem o četbu
  - čtenářské strategie (čím si pomáhá, aby porozuměl textu)
  - charakter
  - intelektové schopnosti
- **2. vnější**
  - rodina
  - škola
  - mimoškolní a mimorodinné faktory

Co může udělat knihovník?

- Probudit zájem o knížky!!!
- Čtoucí knihovník je také vzorem
- Ukázat, že čtení nemusí být nuda
- Pracovat nikoliv frontálně jako ve škole, ale interaktivně
- Nebát se zkoušet nové věci
- Ponořit se do textu, ochutnat ho, prožít ho...

Příklad práce s textem - báseň

Jan Skácel – Co zbylo z anděla

*Ráno,
pokud jsou všechny stromy ještě obvázané
a věci nedotknuty,
mezi dvěma topoly anděl se vznáší,
v letu dospává.*

V trhlínách spánku zpívá.

*Kdo první na ulici vyjde,
tím zpěvem raněn bývá,
snad něco tuší,
ale nezahledne.*

*Je zeleno,
a to je vše, co zbylo z anděla.*

OTÁZKY:

1. Jakou má text barvu? Proč?
2. Jakou má text chuť? Proč?
3. Do jakého počasí se báseň hodí? Proč?
4. Kolik má báseň let? Proč?
5. Z jakého materiálu je text vytvořen? Proč?
6. Kolik má text pater? Proč?
7. Komu byste báseň věnovali? Proč?

Statutární město Brno finančně podporuje Knihovnu Jiřího Mahena v Brně, příspěvkovou organizaci.

Metody rozvíjení čtenářských dovedností

- **Čtení s otázkami** – založeno na práci ve dvojicích
- **Čtení s předvídáním** – stejný text pro všechny, různá řešení
→ vyvozování, dedukce
- **Čtení s tabulkou předpovědí** – základ jako č. s předvídáním, ale předpovědi se zapisují do tabulky (přehlednost!) – Jak se bude příběh vyvíjet?, Proč si to myslíte?, Co se opravdu stalo?

Metody rozvíjení čtenářských dovedností

- **Debata s autorem** – fáze při čtení a po čtení – zkoumání, co se jim autor snaží říct, proč a jak se o tomto vyjadřuje
- **Literární dopisy** – osobní záznamy z četby, reakce na přečtený text, forma krátké úvahy – cílení na motivy, problémy, postavy nebo vývoj celého děje
- **Podvojný deník** – osobní záznamy z četby, dítě vypisuje zajímavé pasáže z textu a doplňuje je vlastním komentářem

Metody rozvíjení čtenářských dovedností

- **Grafická schémata** – pro přehlednost (pojmové mapy, asociace, srovnávací tabulky postav aj.)
- **I.N.S.E.R.T.** – vhodné pro naučné texty (kritické hodnocení!), značky: + (nová inf.), - (nesouhlasí s ní), ? (potřebuje víc inf.), v (známá inf.) → lehký X těžký text!
- **Poslední slovo patří mně** – všichni mají stejný text, ale čtou sami, dítě vypíše pro něj závažné místo a okomentuje, ostatní odhadují, proč toto místo zvolil, a ono na závěr přečte svůj komentář

Dílna čtení

- **komplexní metoda**, vhodná pro četbu individuálně zvolených knih
- **složka individuální** (samostatné čtení + vlastní zamyšlení se) a **sociální** (sdílení s ostatními, porovnávání, diskuze)
- stanovený čas tichého čtení, zápis myšlenek a reakcí na přečtené (např. podvojný deník), sdílení se spolužáky, konzultace s lektorem/učitelem, další práce s knihou (plakáty, propagace aj.)

Možné úkoly k dílně čtení

- Můžeme se zaměřit na:
  - souvislosti s vlastním životem,
  - hrdiny knih,
  - prostředí,
  - časové souvislosti,
  - formu vyprávění,
  - autorský záměr,
  - kompozici,
  - styl,
  - další potenciální čtenáře.

Rámcové vzdělávací programy

- formální dokumenty, z nichž vycházejí školy při tvorbě vlastního školního vzdělávacího programu
- velmi obecné, místy možná nesrozumitelné, abstraktní
- **Co je co?**
  - Klíčové kompetence – dovednosti, znalosti, postoje
  - Vzdělávací oblasti
  - Průřezová témata

RVP a knihovna

- Suplování výuky?
- Rozvoj dovedností a znalostí?
- Vzájemná propojenost, otevřenost, domluva
- Ukázka úpravy nabídky programů pro školy →
- Celá nabídka je pak k nahlédnutí zde:
http://kjm.data.quonia.cz/besedy_uk_16_17.aktual1.pdf

Určení	Název	Anotace	Vzdělávací oblasti	Klíčové kompetence
MŠ	Pirátské dobrodružství	Piráti v dávných dobách brázdili daleká moře a oceány a snažili se získávat poklady a dobývat území. Program Pirátské dobrodružství seznamuje děti s každodenním životem pirátů a ukazuje jim, jaká nebezpečí, ale i veselé příhody mohli tyto vychytralí cestovatelé zažít.	Dítě a společnost Dítě a svět Dítě a jeho psychika	K učení Komunikativní Sociální a personální

Databanka vzdělávacích programů

- *Databanka vzdělávacích knihovnických programů byla pořízena za finanční podpory MK ČR z programu VISK 2 2013*
- *613 uživatelů, 102 vložených programů*
- Po splnění příslušných kritérií zde mohou knihovníci vkládat své originální vzdělávací programy pro různé cílové skupiny a vzájemně obohacovat svou praxi
- Výměna zkušeností, funkčních a ověřených programů

Zdroje

• Použité zdroje:

- VALA, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z didaktiky literární výchovy* [online]. [cit. 2016-11-24]. ISBN . Dostupné z:
<http://kcjl.upol.cz/kombcj/studijni_opory/vybrane_kapitoly_didaktika_literatury.pdf>.
- VALA, Jaroslav. *Didaktika literární výchovy – seminář pro studenty učitelství českého jazyka a literatury*. Olomouc: PdF UP v Olomouci, akad. rok 2010-2012.

• Další tipy na možné využití (nápady na úkoly, práce s textem apod.):

- JEČNÁ, Květoslava. *Nuda při češtině? Ani nápad!: zásobník 307 her a nápadů pro výuku českého jazyka*. Vyd. 1. Praha: Strom, 1997. 47 s. Škola 21. Náměty pro učitele; sv. 1. ISBN 80-901954-4-X.
- ČECHOVÁ, Marie, OLIVA, Karel a NEJEDLÝ, Petr. *Hrátky s češtinou*. V SPN 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007. 223 s. ISBN 978-80-7235-349-1.

- Děkuji za pozornost.
- Mgr. Pavlína Lišovská

- cdc@kjm.cz
- www.facebook.com/kjmbrno

B | R | N | O Statutární město Brno finančně podporuje Knihovnu Jiřího Mahena v Brně, příspěvkovou organizaci.

